

SLOVNÍK PORUCH, CHOVÁNÍ A PATOLOGICKÉHO jednání

Specifické vývojové poruchy učení, chování a řeči:	2
TYPY PORUCH	3
Dyslexie – porucha učení.....	3
Dysgrafie – porucha psaní	4
Dysortografie – porucha pravopisu.....	5
Dyskalkulie – porucha matematických schopností	5
Dyspinxie – porucha kreslení.....	6
Dyspraxie – porucha motoriky	7
Dysmúzie – porucha schopností v oblasti hudby	7
Porucha řeči – vývojová nemluvnost, alálie	8
Porucha řeči – výslovnosti – patlavost	8
Dysartrie – porucha řeči – výslovnosti	8
Koktavost.....	8
Neurotický mutismus	9
Hyperaktivita – porucha chování – nadměrná aktivita, instabilita	9
Hypoaktivita – porucha chování – snížená, utlumená aktivita.....	9
Šikana	10
Kyberšikana	13
Rasismus.....	15
Poradenské služby.....	15
Zdravotní postižení.....	17
Individuální vzdělávací plán	17
Závislosti.....	19
Závislost na mobilních telefonech.....	19
Závislost na internetu.....	21
Týrané dítě.....	23
Nadané dítě	26
Sexuální zneužívání	28
Gamblerství, patologické hráčství	28

Specifické vývojové poruchy učení, chování a řeči:

Mohou být způsobeny genetickým dědictvím, úrazem, nejčastěji však lehkou mozkovou dysfunkcí (dřívější název lehká dětská encefalopatie) - což je drobné poškození tkáně mozku ve fázi vývoje a zrání, které způsobilo malé odchylky od správné funkce mozku, přičemž ale není ovlivněna celková schopnost organismu, inteligence, ale jen specifické schopnosti v oblasti motoriky, vnímání, myšlení a jednání. Poškození mohlo vzniknout mnoha způsoby - infekcí během těhotenství matky, těžkým nebo předčasným porodem, těžším onemocněním novorozence nebo úrazem hlavy.

Typy poruch:

- Dyslexie – porucha učení
- Dysgrafie – porucha psaní
- Dysortografie – porucha pravopisu
- Diskalkulie – porucha matematických schopností
- Dyspinxie – porucha kreslení
- Dyspraxie – porucha motoriky
- Dymúzie – porucha schopností v oblasti hudby
- Porucha řeči – vývojová nemluvnost, alálie
- Porucha řeči – výslovnosti – patlavost
- Dysartrie – porucha řeči – výslovnosti
- Koktavost
- Neurotický mutismus
- Hyperaktivita
- Hypoaktivita

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Jde o výrazný nepoměr mezi sníženou školní výkonností a dobrou úrovní rozumových schopností. Nápadně nerovnoměrný vývoj různých složek osobnosti - oslabení různých specifických schopností. Děti nemohou dohnat doma to, co ve škole zameškaly. Poruchy pozornosti, rychlá unavitelnost pozornosti, afektivní labilita, ukvapené jednání, překotnost reakcí. Děti s průměrnou i nadprůměrnou úrovní nadání a schopností mají špatný prospěch z jednoho nebo více předmětů, kde se hodnocení vymyká z celkové klasifikace.

Obtíže při vytváření základních pracovních návyků - problémy se samostatným oblékáním, stolováním, udržováním čistoty. Děti se nedovedou soustředit, každý podnět odvádí jejich pozornost, rychle narůstá únava pozornosti. Děti jsou v neustálém pohybu, jednájí živelně, reagují překotně, neúměrně, střídají se rychle různé nálady, kolísá duševní výkonnost. Chybí vytrvalost, schopnost cílevědomé soustředěné činnosti, nelze klást dlouhodobé cíle. Nedodržují pravidla chování, nedovedou spolupracovat, podřídit se autoritě, jsou familiární. Poznání vlastní neschopnosti a neúspěšnosti vytváří u dětí složité konfliktní situace, které řeší agresivitou, únikem do nemoci, záškoláctvím, denním sněním, odmítáním samostatnosti a záměrným snižováním se na úroveň menších dětí.

Poruchy se nejvíce projevují po vstupu do školy. Ve vyšších ročnících vlivem dozrávání nervové soustavy potíže postupně mizí.

Výskyt

Četnost výskytu je obtížné určit, údaje různých autorů kolísají mezi 2 - 20 % celé školní populace, učitelé I. stupně udávají 10-20%, ze zaostávajících žáků je takto postiženo asi 20%.

Vhodné způsoby práce

Uvědomit si, že jde o zdravotně postižené dítě a že je mimo rámec jeho schopností, aby se chovalo bez pomoci jiným způsobem.

Nedávat postiženému dítěti najevo jeho nedostatek, dát mu vyniknout v těch oblastech, kde se porucha neprojevuje. Je vhodné diagnostikovat poruchu odborníky v poradnách. Seznámit s postižením všechny vyučující žáka, se zásadami odlišného hodnocení a klasifikace. Nevytvářet situace, kde bude žák stále selhávat. Výkony hodnotit s ohledem na možnosti dítěte, ne na běžnou normu. Nešetřit pochvalou, dítě musí zažívat úspěchy. Učit způsobem "málo a často", dlouhodobá zátěž je nevhodná. Nepomáhá doučování, prodloužení doby učení, mnohonásobné čtení nebo psaní. Vyvarovat se negativních projevů vůči dítěti, netrestat za projevy choroby, neobviňovat z lenosti, nespěchat, nevyvíjet nátlak.

TYPY PORUCH

Poruchy učení:

- DYSLEXIE (porucha čtení)
- DYSGRAFIE (porucha psaní)
- DYSORTOGRAFIE (porucha pravopisu)
- DYSKALKULIE (porucha matematických schopností)
- DYSPINXIE (porucha kreslení)
- DYSPRAXIE (porucha motoriky)
- DYSMÚZIE (porucha hudebních schopností)

Poruchy řeči:

- DYSFÁZIE (vývojová nemluvnost)
- DYSLÁLIE (porucha výslovnosti, patlavost)
- DYSARTRIE (porucha výslovnosti)
- KOKTAVOST
- NEUROTICKÝ MUTISMUS

Poruchy chování:

- HYPERAKTIVITA (nadměrná aktivita, instabilita)
- HYPOAKTIVITA (utlumená aktivita)

Opakovaný výskyt některých z dále uvedených obtíží u žáka by měl učitel signalizovat pravděpodobnou přítomnost některých z vývojových poruch učení. Konečná diagnóza však přísluší odbornému pracovišti, které vyloučí záměnu s jinými možnými příčinami obtíží (vada zraku, sluchu, nižší rozumové schopnosti, změna zdravotního stavu...) a navrhne další postup.

Dyslexie – porucha učení

a) vžitý název pro všechny specifické vývojové poruchy učení

b) vývojová porucha ČTENÍ

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Je to neschopnost číst, porozumět a interpretovat psané slovo. Je to nejčastěji se vyskytující dysfunkce a také nejzávažnější. Bývá spojena s dalšími poruchami tak úzce, že se hovoří často o jediné poruše. Ve svých důsledcích postihuje celou osobnost. Neschopnost naučit se číst, osvojovat si poznatky může být příčinou neprospěchu ve všech předmětech, hlavně pak ve vyšších ročnících.

Žák nechápe smysl přečteného slova, čte nepřesně, hádá z částí slov, domýšlí z kontextu. Nepoznává všechna písmena, vynechává je nebo přidává, je nejistý. Zaměňuje písmena zrcadlově souměrná nebo podobná, "b-d-p" nebo "t-j", zvukově nebo funkčně podobná, pořadí písmen, slabik. Někdy čte slova správně, ale nechápe jejich obsah, nebo je čte nesprávně a nepřijde na to, i když přečtená věta nedává smysl. Narušená schopnost orientace, čte v opačném směru - "kos" místo "sok", "tašky" místo "šátky". Není schopen dát do vztahu napsané a vyslovené slovo. Obtížně rozlišuje sluchem i výslovností tvrdé a měkké slabiky. Hádá slova podle smyslu textu.

Při čtení přeskakuje text, vrací se, čte dvakrát - jednou pro sebe, jednou nahlas, protahuje konce slov, dělá velké odmlky mezi slovy. Při čtení dává najevo námahu, napětí, nejistotu, vzrušení.

Možné průvodní jevy

S poruchou souvisejí různé citové problémy a poruchy. Potíže s učením se promítají do negativního vztahu ke škole, učiteli, spolužákům, zvláště pokud je žák vystaven posměchu. Objevují se poruchy sebevědomí, snižuje se zájem o práci. Tyto sekundární poruchy pak často nedovolí dítěti uplatnit ani tu dávku schopností, které mu zůstaly a výsledky žákovy práce jsou slabší, než je v jeho možnostech. Čím těžší je porucha, tím častěji se k ní připojují další poruchy.

Vhodné způsoby práce

Metody nápravy jsou pro dyslexii velmi dobře zpracovány - metody se opírají většinou o zavádění více smyslů do výuky - obtahování písmen a slov, čtení pomocí okének, práce se skládací abecedou, barevné odlišování písmen, slabičné čtení, cvičení očních pohybů, logopedická péče. Volit převážně ústní zkoušení, umožnit tiché čtení - přiměřeně snížit množství čteného i psaného textu.

Dysgrafie – porucha psaní

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Porucha psaní písmen, slov a vět. Chyby, které žák dělá při psaní, jsou analogické těm, které dělá dyslektik při čtení: píše jiná písmena, chybuje v orientaci "vpravo - vlevo", píše zrcadlově převrácená písmena, nebo zrcadlově uspořádá pořadí písmen, vynechává písmena i slabiky, interpunkci. Písmena deformuje, neumí napodobit jejich tvary, nepamatuje si je. Psaní je výjimečně pomalé, dítě velmi unavuje. Při psaní je patrné napětí, držení psacích potřeb je křečovitě, toporné. Dítě není schopno udržet rovný řádek. Písmo má někdy zcela zvláštní charakter - ne proto, že by trpělo poruchou motoriky, ale proto, že si neví s tvary písmen rady.

Psaní není automatizováno až do vyšších ročníků.

Možné průvodní jevy

Opožděné zrání grafických schopností mozku.

Vhodné způsoby práce

Cvičení mají být krátká, ale pravidelná. Naprosto nepomůže dlouhodobé psaní, nebo přepisování za trest - kvalita psaní zůstane stejná.

Dysortografie – porucha pravopisu

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Dysortografie je narušená schopnost osvojit si a uplatňovat pravopisná pravidla při psaní.

Bývá tak úzce spojena s dyslexií, že někdy není mezi těmito poruchami rozlišováno. Dítě zaměňuje písmena, která jsou si sice artikulačně a zvukově vzdálená, ale jsou si podobná opticky - "b" a "d". Tato záměna se ale projevuje jen u diktátů, opisování textu je bez problémů. Příčinou je nedokonalé zrakové rozlišení tvarů, kterého se žák dopouští při čtení. Zaměňuje velká a malá písmena, "i" a "y", "s" a "z", vynechává interpunkci, slabiky, komolí slova, píše velká písmena tam, kam nepatří.

Porucha má spojitost s nedostatky ve sluchovém vnímání, žák píše tak jak slyší, takže může zaměňovat podobně znějící písmena. Základní obtíž je v nedokonalé analýze slov. Dítě komolí souhlásky a řadu hlásek úplně vynechává, jako by je neslyšelo. Při poslechu se řídí jen hláskami nejvýraznějšími. Ve své řeči řadu hlásek vyslovuje neutrálně, neurčitě a stejně tak je pak píše.

U dětí hyperaktivních je psaní velmi rychlé, dítě je s napsáním hotovo dřív, než si cokoli stačí rozmyslet. Naopak děti s utlumenou aktivitou jsou velmi pomalé jak při vlastním psaní, tak při hledání správných tvarů písmen v paměti.

Grafická stránka procesu psaní zabírá tolik pozornosti dítěte, že je opomíjena kontrola obsahu psaného textu. Problémy činí vybavit si podobu písmen, takže se zvětšuje zaostávání v rychlosti psaní. Důsledkem je vypouštění hlásek i slabik - aby stačil text napsat.

Dyskalkulie – porucha matematických schopností

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Je to obdoba dyslexie v oblasti matematiky. Dítě se nemůže naučit počítat, i když po intelektové stránce učivu stačí.

Dyskalkulie může postihovat všechny, nebo jen některé matematické funkce.

Nejčastěji dítě není schopno pochopit symbolickou povahu čísla, lpí nepřiměřeně na názorných představách. Neumí slovně označit ukázaný počet předmětů, nebo na prstech ukázat slovně udaný počet, zapsat jej číslicí, nebo opačně - přečíst číslicí zapsaný počet. Problémy činí odhadování počtu, porovnávání skupin předmětů - určovat, čeho je víc.

Neumí odříkat řady číslic - sudé, liché, pozpátku. Někdy je narušená schopnost psát matematické symboly - zaměňuje symboly "+, -, x, :", čte 12 jako 21, velká čísla 12345 jako 123 a 45. Může být narušena schopnost

provádět matematické operace - přetrvává počítání na prstech, místo násobení 3 krát 5 sečítá 5+5+5. Často vynechává nuly, deformuje při psaní číslice.

Možné průvodní jevy

Je příčinou selhávání v předmětech, kde se využívá matematika.

Vyskytuje se méně často než dyslexie, obtížně se odlišuje od snížených schopností žáka v důsledku školní nezralosti, zanedbanosti či celkově snížených rozumových schopností.

Vhodné způsoby práce

Speciální nápravné metody jsou pro tuto poruchu propracovány jen málo. Je třeba uplatňovat co nejvíce zásadu názornosti, používat co nejvíce pomůcek a didaktické techniky - rozličné způsoby práce. Často měnit rytmus práce, náplň, zařazovat oddechové části.

Dyspinxie – porucha kreslení

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Výrazně se zde projevuje spojitost poruch. Dítě, které není schopné naučit se psát, nemůže být ani dobrým kreslířem.

Tato porucha je nejčastějším příznakem lehkých mozkových dysfunkcí, při zjišťování dysfunkcí se používají nejvíce kresebné testy. Postihuje jak složku vizuální (neschopnost napodobit předlohu), tak motorickou (neobratnost).

Držení kreslicích potřeb je křečovitě a neobratné, tahy jsou tvrdé a nejisté.

Dítě nedovede graficky znázornit svoji představu, přenést trojrozměrnou představu na dvojrozměrný papír.

Kresba má nízkou, primitivní úroveň, odpovídající věkově mladším dětem. Tvary jsou nedokonalé. Nápadná disproporce jednotlivých částí těla kreslených postav, připojení jednotlivých částí na špatném místě, opomenutí podstatných detailů, bizarní tvary, používání geometrických tvarů, obliba techniky vyčmáráání detailu, nápadná poloha postavy v prostoru, obtíže s členěním plochy papíru.

Možné průvodní jevy

Porucha se nevyskytuje většinou sama, ale ve spojitosti s jinými poruchami.

Vhodné způsoby práce

Náprava spočívá v cvičeních jemné motoriky a nácvičku koordinace pohybů se zrakem.

Dyspraxie – porucha motoriky

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Snížená schopnost vykonávat běžné tělesné úkony, tělesná cvičení, manipulovat s předměty, sportovat. Obtíže v motorice jsou u lehkých mozkových dysfunkcí typické, u dyspraxie jsou zvláště výrazné.

Snížená obratnost se projevuje ve všech tělesných pohybech a v manipulaci s předměty - přiborem, tkaničkami, psacími potřebami, zapínání oděvu, ... Dítě je schopno osvojit si a provádět dílčí pohyby, ale nemůže je skloubit ve složitější harmonický celek. Vážně vytváření automatizovaných pohybů. Tělesné úsilí je doprovázeno mimovolnými, nechtěnými pohyby trupu, končetin, dítě si "pomáhá" jazykem. I velmi jednoduché pracovní úkony jsou doprovázeny zvýšeným svalovým napětím. Navíc jsou pracovní výkony nerovnoměrné, dítě si neumí zorganizovat vlastní činnost. K charakteristice také patří slabší pohybová paměť - dítě neumí zopakovat gesta a pracovní pohyby. Postižené děti mají menší zájem o manuální práci. Je u nich nebezpečí častějších úrazů.

Porucha může přetrvávat až do dospělosti, takže postižený nikdy dobře nezvládne složité činnosti předpokládající automatizaci celého systému pohybů - například řídit auto, lyžovat.

Možné průvodní jevy

Největší problémy mají při psaní, pracovním vyučování, výtvarné výchově, při laboratorních pracích. Kresba na nízké úrovni. Poruchy sebevědomí - ve věku školní docházky se děti navzájem hodnotí podle obratnosti, zručnosti, úspěchů ve sportech a proto jsou zvláště takto postižené děti terčem posměchu.

Vhodné způsoby práce

Často měnit pracovní rytmus, náplň práce, umožňovat častý odpočinek. Hodnotit jen výkon, který žák stačil odvést, nesrovnávat s jinými dětmi ani co do kvality práce, ani co do množství. Neusilovat o složité automatizované komplexy pohybů, naopak snažit se jednotlivé činnosti rozfázovat. Prostřednictvím pracovní činnosti, především fyzické práce, se dyspraxie i jiné poruchy do jisté míry upravují, zlepšuje se celková činnost nervové soustavy.

Dysmúzie – porucha schopností v oblasti hudby

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Může být porušen smysl pro rytmus, pro tóny, schopnost převést hudební vjemy do emocí, schopnost hudbu reprodukovat. Může být narušena celková úroveň schopností pro hudbu a tím je snížen celkový zájem o ni, nebo schopnost projevat se hudebně např. zpěvem, nebo narušení motoriky či hudebního sluchu. Konkrétně může jít o nesprávné určování výšky tónu, nesprávnou reprodukci tónů a melodií bez uvědomování si chyb, problémy s určováním známých melodií a určováním chyb v hudební produkci jiných. Těžkosti s určením hudebních nástrojů podle zvuku, absence smyslu pro rytmus, neschopnost naučit se číst noty, špatná manipulace s hudebními nástroji, s nimiž je průměrné dítě schopno zacházet.

Možné průvodní jevy

Psychologické problémy - ochuzení o příjemné estetické prožitky a také o jednu z forem mezilidské komunikace. Porucha se vyskytuje velmi často izolovaně, bez přítomnosti jiných poruch. Dá se celkem snadno rozpoznat.

Vhodné způsoby práce

Orffova metoda. Tělesné cvičení s hudbou, dechová cvičení. Rozpoznávání síly, výšky a barvy tónu spojit s grafickým záznamem nebo motorickým projevem.

Porucha řeči – vývojová nemluvnost, alálie

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Ztráta schopnosti mluvit, dorozumívat se řečí. Omezená slovní zásoba, primitivní stavba vět, těžkosti při vyslovování. Komolení slov, záměny hlásek nebo nahrazování hlásek jinými, neodpovídajícími, takže vznikají věty bez smyslu, bez zájmen, spojek, s chybami ve skloňování, časování. Někdy dítě dokáže řeči rozumět a nemá porušenu pohyblivost řečových orgánů, ale není schopno ovládat tak, aby vyslovovalo hlásky, slabiky, slova. Někdy je to opačně - dítě má zachovanou schopnost mluvit, ale řeči nerozumí (slovní hluchota). Porucha je velmi vzácná.

Porucha řeči – výslovnosti – patlavost

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Vadná výslovnost jedné nebo více hlásek. Na začátku školní docházky je výskyt značný - asi u 25 % dětí, ve vyšších ročnících klesá pod 15%. Porucha neovlivňuje kvalitu čtení pro pochopení.

Dysartrie – porucha řeči – výslovnosti

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Porucha výslovnosti všech hlásek, porucha artikulace, artikulační neobratnost. Jednoduchá slova žák dokáže vyslovovat bez obtíží, ale vázne na slovech dlouhých nebo složitých. Řeč je pomalá, těžkopádná.

Možné průvodní jevy

Provázejí zpravidla dětskou obrnu. Vada se může výrazněji projevit v pravopisu, protože dítě píše, jak vyslovuje - zaměňuje "s" a "c", "di, ti, ni" a "dy, ty, ny".

Vhodné způsoby práce

Neučit se podle ústního projevu učitele, nečíst nahlas, ale pro sebe. Co nejvčasnější rehabilitace u odborných lékařů. Na rozvoj řeči kladně působí rozvoj motoriky, pohybová cvičení. Ohleduplnost při zkoušení.

Koktavost

Neuróza projevující se v řeči. Narušuje jen hlasité čtení, ne tiché čtení pro porozumění textu.

Neurotický mutismus

Neurotické zábrany dítěti nedovolí, aby mluvil, četlo, případně psalo v náročných společenských situacích, na veřejnosti, nebo v přítomnosti nějaké autoritativní osoby nebo dospělé osoby vůbec. Zajistit klidné prostředí a zjistit příčinu neuróz. Zkoušení písemné nebo mimo třídu.

Hyperaktivita – porucha chování – nadměrná aktivita, instabilita

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Celkový neklid, nadbytek tělesných pohybů, impulsivnost, zbrkllost, reakce bez rozmyslu, agresivita. Neschopnost soustředit se trvale na výklad i na vlastní práci. Žák je málo vytrvalý, snadno se unaví, není schopen klidně sedět, vstává, kleká si, válí se pod lavicí, přechází, opouští vlastní práci. Jedná bez zábran, často u něj propuká hněv, zlost. Špatně se začleňuje do kolektivní činnosti, ve společnosti často selhává. Náchyllost k neurotickým projevům a k častějšímu porušování školního řádu.

Možné průvodní jevy

Největší výskyt je kolem 7. roku života, chlapci trpí poruchou asi dvakrát častěji než děvčata. Výskyt je odhadován asi na 4% v celé školní populaci, ve druhé třídě však tvoří až 10 %. Asi 40% všech návrhů na vyšetření v poradně je dáno touto poruchou.

Vhodné způsoby práce

Preventivně umožňovat dostatek pohybu i v hodinách, pověřovat různými činnostmi - rozdávat sešity, mýt tabuli, nosit pomůcky. Žák by měl mít ve svém okolí co nejméně rušivých podnětů - měl by sedět v první lavici, zde však ruší ostatní. Proto jej posadíme samotného do poslední lavice, kde neruší a má možnost vstávat, přecházet. Časté přestávky, cvičení s hudbou, netlumit pohybovou aktivitu.

Nevynucujeme sliby o polepšení - žák sice dokáže rozlišit správné a nesprávné, ale pod tlakem obtíží není vždy schopen vyhovět.

Velmi náročná je klasifikace chování - je nutno rozlišovat, zda se přestupků dopustil vlivem poruchy či ne.

Hypoaktivita – porucha chování – snížená, utlumená aktivita

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Pasivita, neprůbojnost, podprůměrná výkonnost, těžkopádnost, zdlouhavost reakcí. Neobratnost v hrubých i jemných pohybech, poruchy řeči, nedostatky v poslechu i rozhovoru, citová labilita - od plachosti až k jednání bez zábran. Nové a konfliktní situace nebo negativní reakci okolí řeší ještě výraznějším útlumem a netečností. Děti jsou stejně neobratné jako jiné děti s lehkou mozkovou dysfunkcí, málo pohyblivé, selhávají v úkolech, které jsou limitované. Myšlení je těžkopádné, málo nápadité, proto jsou tyto děti hodnoceny jako líné nebo hloupé. Jde o poruchu s malým výskytem.

Možné průvodní jevy

Žákovo chování se učiteli jeví jako velmi provokativní. Žák je při některých činnostech velmi pomalý, někdy přestává pracovat. Zevnějškem přitom působí klidným dojmem, jako by neměl žádné problémy a při jakémkoli pokusu o urychlení činnosti se stahuje do sebe, přestává pracovat a nedává na sobě znát žádné pocity. Nereaguje.

Vhodné způsoby práce

Individuální tempo práce. Klidné pracovní prostředí. Tolerovat nižší pracovní výkon. Nenechat se vyprovokovat zdánlivě provokativním chováním, nezájmem, odmítáním komunikace. Nenaléhat, nenutit k rychlejšímu postupu, neosočovat z lenosti.

Šikana

Zdroje

- Potřeba uvolnit energii (Věnovat pozornost pohybovému režimu žáků o přestávkách i v hodinách, zda mají dostatek příležitostí).
- Potřeba odreagovat úzkost, stres, strach ze zkoušení, písemky, trestu.
- Porucha osobnosti - nedostatečně se kontroluje, citově je nezralý, je trestán tak často, že na něj trest již nepůsobí, neučí se ze zkušeností,...

Typy

- přímá - fyzická (bití, kopání)
- verbální (nadávky, urážení, posmívání)
- nepřímá (pomluvy, tajné poškozování)

Formy

- fyzická agrese a používání zbraní
- slovní agrese a zastrašování
- krádeže, ničení a manipulace s věcmi
- násilné příkazy, nucení k ponižujícím činnostem

Vývojová stádia

- Mírné, hlavně fyzické forma násilí, kdy se postižený necítí dobře - je neoblíbený, neuznávaný. Ostatní jej odmítají, pomlouvají, je terčem vtipů.
- Fyzická agrese. Bud' je terčem chování agresivního jedince, nebo je "ventilem" celé třídy při náročných situacích.
- Vytvoření jádra. Utvoření skupiny agresorů, kteří začínají spolupracovat a náhodné šikanování se mění na systematické.
- Většina třídy přijímá chování agresorů jako normu.
- Šikana je přijata jako norma chování pro celou třídu - žáci jsou rozděleni na dvě skupiny - agresory a postižené.

Strategie řešení

- Rozhovor s informátory a oběťmi - nikdy ne společně.
- Chránit zdroj informací, neprozradit jej.
- Neprozrazovat, co víme a co ne, nebo co nemůžeme dokázat.
- Zjištění vhodných svědků.
- Individuální rozhovory se svědky. Konfrontovat lze svědky, ne oběti nebo svědky s agresory,
- Všechny výpovědi písemně zaznamenat.
- Zajištění ochrany obětem.
- Jednání s agresory.

Právní aspekty

Šikana může být postížena právními sankcemi, pokud

1. Pachatel je trestně odpovědný (starší 15 let)
2. Pachatel měl v úmyslu se takového jednání dopustit.
3. Jednání má povahu trestného činu:
 - omezování osobní svobody (zavírání, přivazování);
 - vydírání (násilí nebo vyhrožování);
 - vzbuzení důvodné obavy (vyhrožování usmrcením nebo újmou na zdraví). Nejde o to, zda by pachatel byl schopen výhrůzku uskutečnit, ale o psychický účinek na oběť;
 - loupež (nejde o hodnotu věci, jde o fakt, že bylo použito násilí vůči jinému za účelem zmocnit se jeho věci);
 - znásilnění, pohlavní zneužívání, kuplířství;
 - ublížení na zdraví;
 - poškozování cizí věci.

Známky šikany v domácím prostředí

1. Za dítětem nepřicházejí domů žádní spolužáci, není zváno na návštěvy.
2. Dítě nemá žádného kamaráda, se kterým si telefonuje a tráví volný čas.
3. Nechuť jít do školy, odkládání odchodu z domova.
4. Dítě prosí o doprovod, odvoz autem.
5. Dítě chodí ze školy hladové.
6. Neklidný spánek.
7. Ztráta zájmu o učení.
8. Smutek, apatie, výkyvy nálad. Odmítá svěřit se s příčinou.
9. Zvýšená potřeba peněz, dítě je žádá nebo doma krade. Často "ztrácí" peníze.
10. Častá ztráta osobních věcí.
11. Nečekaná agrese vůči sourozencům, rodičům, kamarádům.
12. Ztráta chuti k jídlu, bolesti břicha, zvracení, simulování nemoci.
13. Dítě víc zůstává doma.

Známky šikany ve školním prostředí

1. Dítě je o přestávkách samo, chodí do školy těsně před začátkem vyučování, do třídy těsně před zvoněním nebo až s učitelem.
2. Vyhledává blízkost učitelů.
3. Zhoršení prospěchu, nadměrná absence, objevuje se neomluvená absence.
4. Má v nepořádku své školní potřeby nebo oblečení - poškozené, špinavé, rozházené.
5. Odřeniny, modřiny, zranění.
6. Nejistota, ustrašenost při vystoupení před třídou.
7. Smutné, nešťastné, depresivní.
8. Od ostatních dětí se setkává s posměšky, kritikou, nadávkami, hrubými žerty. Je tělesně napadáno, agresí neoplácí. Dostává panovačné příkazy a podřizuje se jim.

Závažnost, pokročilost šikany

OTÁZKA	POČÁTEČNÍ STÁDIUM	POKROČILÉ STÁDIUM
Jak se oběti chovají, jak odpovídají	Otevřeně mluví o tom, co se jim stalo, kdo jim ubližoval.	Ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil. Někdy své zranění zdůvodňují bizarním způsobem.
Jak spolupracují svědci	Vyjadřují nesouhlas se šikanováním, vypovídají spontánně, beze strachu	Odmítají vypovídat. Nic neslyšeli a neviděli. Formulace výpovědí jsou nelogické, podezřelé.
Jak se o násilí vyjadřují ostatní členové skupiny	Násilí nepopírají, odsuzují je.	Násilí bagatelizují nebo úplně popírají.
Jaký je vztah členů skupiny k oběti	Soucit s obětí.	Oběť je kritizována, často obviňována, že si to způsobila sama.
Jaký je vztah svědků k agresorům.	Nebojí se vyjádřit, posuzují je jednotlivě, odlišují je.	Oceňují, chválí a brání agresory, hledají polehčující okolnosti.
Jaká je atmosféra ve skupině	Malá soudržnost, různé názory.	Těžká atmosféra strachu

Spolupráce s rodiči

Na některých školách byl prováděn průzkum, jak jsou pedagogové odborně připraveni na případný výskyt šikany, bylo také zjišťováno, zda je na škole zpracován plán jak postupovat, zda je na škole dostatek literatury apod.

Následující text je interní materiál pedagogicko - psychologické poradny k této problematice.

Doporučené možnosti prohloubení spolupráce s rodiči:

1. Zvěte rodiče do školy a vzbuzujte u nich pocit potřeby jejich spoluúčasti na řešení problémů školy.
2. Nabízejte rodičům vždy příjemné prostředí, aby věděli, že jsou ve škole vítáni.
3. Informujte rodiče o vašich záměrech.
4. Poradte rodičům, aby svým dětem naslouchali a ujistěte je o tom, že to budete dělat také.
5. Doporučte jim, aby děti neodbyli slovy „to si musíte vyřídit mezi sebou“. Šikanované dítě stojí vždy proti přesile. Pokud se někomu nesevěří, nelze mu pomoci.
6. Upozorněte je na to, jakých varovných signálů si mají všimnout.
7. Pokud vám rodiče oznámí případ šikanování jejich dítěte, ujistěte je, že celou záležitost berete naprosto vážně.
8. Domluvte si s nimi způsob vzájemného informování a termín dalšího setkání.
9. Poradte rodičům šikanovaného žáka, jak mu mají radit, aby získal sebedůvěru a co nejméně se střetl s agresorem.
10. Jedněte s rodiči agresora a požádejte je o pomoc při řešení tohoto problému. Získejte si jejich důvěru, aby se necítili obviněnými a nestáhli se do defenzivy.
11. Trpělivě vysvětlete rodičům agresora, že šikanování nemusí mít vždy jen podobu fyzického násilí, ale i posměch, pomluky, nevhodné přezdívky apod. mohou působit psychické týrání.
12. Vysvětlete rodičům, že děti vnímají šikanování citlivěji a šířeji, než se jeví nám dospělým. Je velmi křehká hranice mezi škádlením a šikanováním.
13. Chování, které by nám mohlo připadat neškodné či hravé, může znamenat něco zcela jiného pro dítě, které ho prožívá.
14. Vždy dávejte najevo, že si podpory a pomoci rodičů vážíte.

Kyberšikana

Informační technologie jsou zneužívány k cílenému ubližování a zastřešování obětí - zejména internet a mobilní telefony. Uvádí to až 30 % dětí ve věku do 15 let a jo jak v ČR, tak v zahraničí. Tento nový jev byl pojmenován "cyberbullying", tedy jakási kyberšikana.

Kyberšikana je úmyslné, opakující se a nepřátelské chování, jehož cílem je ublížit oběti za použití informačních a komunikačních technologií.

Charakteristické rysy, podoby kyberšikany:

- Posílání krutých, vulgárních či výhrůžných emailových zpráv oběti. Výhrůžné telefonáty, esemesky a podobně.
- Vytváření webových stránek, na kterých se objevují příběhy, karikatury, obrázky, fotky, vtipy, básně a písně, které oběť zesměšňují a ponižují.
- Posílání obrázků, fotografií, video nahrávek spolužákům online, za účelem, aby hlasovali, Kdo je největší ... (doplnění urážlivého nebo vulgárního slova).
- Vystavení pornografických fotografií s tváří oběti na webu nebo jejich zasílání ostatním prostřednictvím e-mailu.
- Agresoři se dostanou do poštovního programu oběti, odkud odesílají pod jejím jménem kamarádům či známým vulgární, případně obtěžující zprávy, fotografie, videa a podobně.
- Agresoři oběť fotografují nebo filmují prostřednictvím digitálního fotoaparátu, mobilního telefonu či kamery a pořízené záběry rozesílají ostatním spolužákům.
- Kyberšikana je jev poměrně mladý.

- Rychlému šíření napomáhá, že ne všichni rodiče a pedagogové jsou obeznámeni s možnostmi a riziky technických vymožeností.
- Na rozdíl od klasické šikany je kyberšikana v mnohém zrádnější. Oběť netuší, kdo jí ubližuje, protože agresorovi (agresorům) nevidí do tváře, a tak se nemůže patřičně bránit.
- Domov byl u klasické šikany pro oběť místem, které ji před útoky agresorů ochránilo, u kyberšikany tomu tak není. Agresori mohou prostřednictvím mobilního telefonu či internetu pronásledovat své oběti kdykoli a kamkoli, oběť nemá šanci uniknout.
- Kyberšikana poskytuje agresorům anonymitu. Pro agresory je snadnější poslat obětem výhrůžný vzkaz, fotografii, video a podobně, než se s nimi setkat tváří v tvář. Moc anonymity umožňuje agresorům činit i to, nač by si jinak netroufli.
- Klasická šikana se nejčastěji odehrává ve třídě, v jídelně, na chodbách, na hřištích, v šatnách... tedy vesměs na místech, která nebývají ze strany učitelů tolik kontrolována. Kyberšikana je ještě skrytější. Odehrává se ve virtuálním prostoru, který je mimo učitelkou kontrolu, a tak roste počet případů, kdy mohou agresori svým obětem beztretně ubližovat.
- Pokud agresori uráží slovně, oběť si nemusí pamatovat každé slovo, ale v případě emailů, textových zpráv, chatu a webových stránek si oběť čte to, co jí agresori napsali, neustále dokola. Napsaná slova se pak zdají být konkrétnější a skutečnější než slova mluvená.
- Agresori nemusejí být nutně starší a fyzicky silnější, než jejich oběti. Spíše než fyzická síla a stáří agresorů rozhodují dobré znalosti z oblasti informačních a komunikačních technologií.
- Oběti kyberšikany se může stát kdokoli. Agresori si oběť mohou vyhlídnout zcela náhodně. Přesto se mohou stát snadnějšími oběťmi agresorů děti, které jsou na počítačích a mobilních telefonech závislé.
- Kyberšikana se nemusí odehrávat opakovaně. Pokud například agresor umístí na webové stránky fotografii oběti nějakým nevhodným způsobem upravenou, i toto jediné umístění na stránky si časem může prohlédnout velké množství osob.
- Výrazně se zvyšuje počet zapojených osob, na webové stránky se teoreticky může podívat kdokoli na světě. Tím se zvětšuje okruh lidí, kteří se k tyranizování oběti mohou přidat, jakož i těch, před nimiž se oběť může cítit zesměšněna.

Podobně jako v případě klasické šikany, i u kyberšikany se oběti bojí někomu svěřit, většinou z obavy, aby se jejich situace nezhoršila. U kyberšikany je ovšem situace vážnější. Pokud vezmeme v potaz, že kyberšikana je novým jevem odehrávajícím se ve virtuálním prostoru, nemůžeme se dětem divit, že nevěří v účinnou pomoc ze strany dospělých. Nejen proto, že učitelé a rodiče jsou v používání moderních technologií mnohdy méně zblhlí. Děti se bojí svěřit i z jiného důvodu: mají strach, že by jim rodiče mohli používání počítačů a mobilních telefonů, které tolik milují, zakázat.

Jaká podoba kyberšikany převažuje na našich školách? Žáci ZŠ z olomouckého kraje odpovídali, že je agresori nejčastěji tyranizovali prostřednictvím textových zpráv (39 %), e-mailů (24 %), telefonních hovorů (12 %) a chatu (10 %). Posílání fotografií tvořilo 8 %, šikanování prostřednictvím webových stránek 4 % a 3 % respondentů uvedla jinou odpověď" (viz tabulka).

Nejčastěji se kyberšikana odehrávala ve škole (59 %), 37 % obětí bylo agresory tyranizováno doma. Občas se objevila i jiná odpověď" (internetová kavárna, městská knihovna).

Zdroj: P.Macháčková, Kyberšikana, Psychologie dnes, Portál s.r.o., září 2007

Rasismus

K účinnější prevenci projevů RASISMU, XENOFOBIE a INTOLERANCE MŠMT ukládá ředitelům a zaměstnancům škol zabezpečit, aby:

- věnovali zvýšenou pozornost vytváření příznivého klimatu školy a tříd, podporujícího vzájemný respekt a partnerské vztahy mezi učitelem a žákem, týmovou spolupráci, sebeúctu, komunikační dovednosti, pocit bezpečí a spoluprožívání,
- rozvíjeli žádoucí postoje k lidem jiné národnosti, etnické nebo náboženské příslušnosti každodenním osobním příkladem,
- komunikovali s dětmi na bázi vzájemného porozumění, tolerance a otevřeného jednání,
- vhodně využívali věcného obsahu každého vyučovacího předmětu a pracovali s doporučenou literaturou,
- seznamovali žáky s údaji o menšinách, které u nás žijí, s jejich kulturou, dějinami a rozvíjeli u nich vědomí sounáležitosti,
- učili žáky chápat a oceňovat rozdílnost jednotlivců a vážit si každého člověka, každé minority, každé kultury,
- nenechali bez povšimnutí žádný negativní projev a okamžitě přijímali vhodná konkrétní opatření,
- při prevenci intenzivněji spolupracovali s rodinami žáků,
- podle možností i pro volnočasové aktivity nabízeli programy rozvíjející toleranci a podporující všestranný rozvoj osobnosti žáka,
- s žáky otevřeně diskutovali o uskutečněných besedách, přednáškách, návštěvách filmových a divadelních představení, televizních a rozhlasových pořadech souvisejících obsahově s intolerancí, xenofobií a rasismem,
- využívali programů a nabízené spolupráce v oblasti vzdělávání s nestátními subjekty, které mají v programu multikulturní výchovu, vzdělávání Romů, uprchlíků a různých národností a etnik.

MŠMT dále ukládá České školní inspekci, aby v rámci své běžné činnosti sledovala plnění tohoto pokynu řediteli škol a pracovníky škol.

Poradenské služby

1. Poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních jsou poskytovány dětem, žákům, studentům (dále jen "žák"), jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením.
1. Školská poradenská zařízení a školy poskytují bezplatně standardní poradenské služby uvedené v přílohách č. 1 až 3 k této vyhlášce, a to na žádost žáků, jejich zákonných zástupců, škol nebo školských zařízení. Podmínkou poskytnutí poradenské služby je písemný souhlas žáka, v případě nezletilého žáka písemný souhlas jeho zákonného zástupce. Souhlasu není třeba v případech stanovených zvláštními právními předpisy¹).
2. Žák, v případě nezletilého žáka jeho zákonný zástupce, je předem informován o povaze, rozsahu, trvání, cílech a postupech nabízených poradenských služeb, o všech předvídatelných rizicích a nevýhodách, které mohou vyplynout z poskytované poradenské služby, prospěchu, který je možné očekávat, i možných následcích toho, když poradenská služba nebude poskytnuta.

Obsah poradenských služeb

Obsahem poradenských služeb je činnost přispívající zejména k:

1. vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj žáků, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání,
2. naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání,
3. prevenci a řešení výukových a výchovných obtíží, sociálně patologických jevů (zejména šikany a jiných forem agresivního chování, zneužívání návykových látek) a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací,
4. vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů integrace žáků se zdravotním postižením,
5. vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění,
6. vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky národnostních menšin nebo etnických skupin,
7. vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky nadané a mimořádně nadané,
8. rozvíjení pedagogicko-psychologických a speciálně pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních,
9. zmírňování důsledků zdravotního postižení a prevenci jeho vzniku.

Školský zákon č. 561/2004 Sb.

Škola

(1) Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem.

(2) Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na:

- a) prevenci školní neúspěšnosti,
- b) primární prevenci sociálně patologických jevů,
- c) kariérové poradenství integrující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,
- d) odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním,
- e) péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků,
- f) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s neprospěchem a vytváření předpokladů pro jeho snižování a
- g) metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy.

Zdravotní postižení

Formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením:

- 1) Speciální vzdělávání žáků se zdravotním postižením je zajišťováno
 - a) formou individuální integrace,
 - b) formou skupinové integrace,
 - c) ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením ("speciální škola"), nebo
 - d) kombinací forem uvedených pod písmeny a) až c).
- 2) Individuální integrací se rozumí vzdělávání žáka
 - a) v běžné škole, nebo
 - b) v případech hodných zvláštního zřetele ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.
- 3) Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.
- 4) Žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem a podmínkám a možnostem školy.

Individuální vzdělávací plán

- 1) Individuální vzdělávací plán se stanoví v případě potřeby především pro individuálně integrovaného žáka, žáka s hlubokým mentálním postižením, případně také pro žáka skupinově integrovaného nebo pro žáka speciální školy.
- 2) Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů speciálně pedagogického vyšetření, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením, popřípadě doporučení registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře nebo dalšího odborníka, a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka.
- 3) Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.
- 4) Individuální vzdělávací plán obsahuje:
 - a) údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální speciálně pedagogické nebo psychologické péče žákovi včetně zdůvodnění,
 - b) údaje o cíli vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, včetně případného prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu konání závěrečných zkoušek, maturitních zkoušek nebo absolutoria,
 - c) vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a její rozsah; u žáka střední školy se sluchovým postižením a studenta vyšší odborné školy se sluchovým postižením se uvede potřebnost nezbytných tlumočnických služeb a jejich rozsah, případně další úprava organizace vzdělávání,

- d) seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů nezbytných pro výuku žáka nebo pro konání příslušných zkoušek,
- e) jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka,
- f) návrh případného snížení počtu žáků ve třídě běžné školy, kde se žák vzdělává,
- g) předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle vyhlášky č. 492/2005 Sb., o krajských normativech.,
- h) závěry speciálně pedagogických, popřípadě psychologických vyšetření.

5) Individuální vzdělávací plán je vypracován zpravidla před nástupem žáka do školy, nejpozději však 1 měsíc po nástupu žáka do školy nebo po zjištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu celého školního roku podle potřeby.

6) Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.

7) Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.

8) Školské poradenské zařízení sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje dodržování postupů a opatření stanovených v individuálním vzdělávacím plánu a poskytuje žákovi, škole i zákonnému zástupci žáka poradenskou podporu. V případě nedodržování stanovených opatření informuje o této skutečnosti ředitele školy.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

(1) Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

(2) Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

(3) Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

(6) Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. Délku středního a vyššího odborného vzdělávání může ředitel školy ve výjimečných případech jednotlivým žákům nebo studentům se zdravotním postižením prodloužit, nejvýše však o 2 školní roky.

(7) Děti, žáci a studenti se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou. Dětem, žákům a studentům, kteří

nemohou vnímat řeč sluchem, se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím znakové řeči. Dětem, žákům a studentům, kteří nemohou číst běžné písmo zrakem, se zajišťuje právo na vzdělávání s použitím Braillova hmatového písma. Dětem, žákům a studentům, kteří se nemohou dorozumívat mluvenou řečí, se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím náhradních způsobů dorozumívání.

(8) Vyžaduje-li to povaha zdravotního postižení, zřizují se pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením školy, popřípadě se souhlasem krajského úřadu v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzdělávání jinak.

(9) Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.

Závislosti

Závislost na mobilních telefonech

U mobilních telefonů jsou zdůrazňovány výhody a pozitiva, méně již oblast nevýhod a možných negativních důsledků.

Výhodou je bezesporu možnost být kdykoliv k zastížení. Tato skutečnost ale sebou může nést i permanentní neklid a pocit ohrožení, ohrožení pocitu soukromí (zvláště u citlivých jedinců či jedinců trpících chronickým stresem, případně působících na vyšších manažerských pozicích, o jedince s vrozenými dispozicemi k neurotizaci.

Při zazvonění mobilního telefonu (kdykoli a kdekoli) se u některých osob mohou například vyskytnout (nebo se již vyskytují) následující symptomy:

- pocit sevření v žaludku, pocit mrazení v zádech, v žaludku,
- pocit neklidu, zvýšené pocení - dlaně, celé tělo,
- bušení srdce,
- pocit viny, pocit, že něco nestihnul nebo na něco zapomněl,
- změny v chování (rodina, pracoviště).

Pro zvýšenou intenzitu vztahu k mobilnímu telefonu svědčí následující popisy:

Člověk, který je od telefonu na nějakou dobu z jakéhokoli důvodu odloučen, mívá utkvělé myšlenky typu „co kdyby mi někdo volal“, má tendence přerušovat činnost, ihned po ukončení činnosti kontrolovat, zda někdo nevolal, neposílal zprávy.

Má pocit, že je mimo oblast dění.

Má tendence stále si s mobilem pohrávat, často kontrolovat, zda je telefon zapnutý apod.

Jde o příznaky svědčící o neurotizaci mobilním telefonem, způsob zacházení s ním může být jedním ze stresorů přispívajících k chronickému stresu.

Zvláštním jevem může být vlastnictví mobilního telefonu pro jiné účely než pro komunikaci, například jako znak příslušnosti k sociální skupině či znak sociálního statusu. Tedy "mobil" představuje pro člověka symbol jeho sociální příslušnosti, úspěchu, potřeby, žádoucnosti. Zvláště zřetelné je to u žáků a studentů škol.

Jiným zvláštním jevem může být šikanování či mobbing po telefonu, kdy nelze odlišit, kdy je zaměstnanec v práci a kdy není v práci například při požadavku zaměstnavatele, aby byl pracovník k dispozici, resp. na příjmu.

Možné důsledky psychické zátěže (v situaci mobilního telefonu jako stresoru) jsou podrobně popsány v literatuře zabývající se stresem. Obvykle se hovoří o fyziologické, resp. somatické oblasti, duševní, resp. psychické oblasti a chování resp. sociální oblasti. Pro ilustraci lze některé zmínit. Patří sem například psychosomatická onemocnění, nervozita, neurózy, úzkostné poruchy, snížená schopnost soustředění, bolesti hlavy, žaludku, poruchy spánku, změny v chování (v rodině, zaměstnání).

Projevem vysoké intenzity vztahu je rovněž pocit nutnosti mít přehled o aktuální nabídce různých sítí a jejich služeb (uživatel je doslova chycen do sítové pasti podobně jako uživatel internetu).

Rizika:

1. Jedinec se odnaučuje v běžných i náročných situacích spoléhat sám na sebe, neprocvičuje si základní sociální dovednosti. Jedná se například o "navigaci" mobilním telefonem (sám si cestu nenajde - má přece mobil). Jde ale také o "nezodpovědnost" - například jede někam, nepřipraví se - nějak to dopadne, v náročnější situaci si zavolá o pomoc - jinak řečeno spoléhá se na "všemocnou" síť. To celkově vede ke zvyšování rizika z hlediska tendence troufat si na něco, na co nemám, nedomýšlet důsledky, nezajímat se o realitu, resp. aktuální stav.

2. Narušení sociálních kontaktů - například sedíme v kavárně a kamarádce zazvoní mobilní telefon. Ona je v konfliktu (přijmout hovor, nebo pokračovat v rozhovoru) a náš rozhovor, celý kontext včetně pocitu intimity, je narušen. Pak se má navázat na přerušenu část rozhovoru, dochází k narušení komunikace a vztahu.

Řešením je vypnout mobil. Tomu však často brání obavy typu ("co kdyby", nebo výčitky známých ve smyslu "volal jsem ti, ale ty jsi si vypnul mobil" resp. "jak si to představuješ nebyt k dosažení, když ti volám Já"? apod.).

Volaný bývá vytržen ze svého soukromí a z doby určené pro odpočinek, vrácen do pracovní reality, přenáší se na něj psychické napětí volajícího.

Mění se způsoby udržování běžných vztahů a kontaktů. Místo osobních schůzek jen telefonická volání. Osoby jsou sice stále v kontaktu, ale nikoli osobně.

3. Rodiče, kteří nemají čas se věnovat dětem osobně, pořídí dítěti mobil. Získávají klamný pocit, že vychovávají nadále.

4. Mobilní telefon umožňuje únik z tíživé situace - například při společenské akci kdy má jedinec pocit, že je přehlížen a předstírá, že musí telefonovat.

Možnosti předcházení negativním důsledkům:

- včas vypínat mobilní telefon,
- vážit si sebe sama, svého soukromí i soukromí jiných lidí,
- zvážit, proč si jej pořizují, co přináší mobilní telefon, ale také co bere,
- zvážit jak jej využívat tak, aby se nestal obojkem, dálkovým ovladačem, ale pomůckou, nástrojem.

Čerpáno z časopisu „Prevence sociálně nežádoucích jevů“, vydává Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, r.s., Bašty 6, 602 00 Brno

Závislost na internetu

Závislost na internetu (netholismus) je závislost primárně psychická nikoli fyziologická. Rozdíl mezi gamblery a netomany je relativně malý. U obou je totiž přítomna ztráta sebeovládání, touha po takovém chování, které směřuje k prožívání příjemného. Ostatně tato charakteristika se hodí na všechny tzv. nedrogové závislosti.

Se závislostí na internetu souvisejí potíže fyzické, psychické a sociální.

Fyzické potíže - průběžné poškozování krční páteře, vady držení páteře a v jejich důsledku pak špatné držení těla, které zhoršuje funkci krevního oběhu, přičemž některé tělesné partie jsou natolik přetěžovány, že může docházet i ke zduření šlach, dále pak průběžné poškozování očí, k němuž dochází při dlouhodobém sezení u monitoru.

Organismus je přetěžován, člověk si však nepřipouští, že vyhledávání nových informací na internetu je namáhavé a stresující. Při stresu se však v mozku vyplavují tzv. excitační aminokyseliny, které způsobují zvýšenou odumírání neuronů, tj. nervových buněk. To má následky v psychické oblasti.

Psychické potíže souvisejí s tímto zmíněným poškozením neuronů a s celkovým přetěžováním, resp. zahlcováním informacemi. Člověk se obtížněji soustřeďuje, klesá kvalita jeho pozornosti. U malých dětí hrozí vlivem excitačních aminokyselin poškození mozkové kůry a tím i pokles intelektových schopností podobně, jako je tomu u závislosti na televizi.

V oblasti sociální dochází k tomu, že počítač se stává pro mnoho lidí náhražkou vzájemné interakce a komunikace. Člověk se stává součástí řízené komunikace, ale tuto komunikaci neřídí pouze on, nýbrž i jeho počítač.

Výsledkem je, že jeho výrazové prostředky se snižují. Velmi nebezpečné je to hlavně u dětí, které se v určitém věku musí naučit komunikovat díky svému okolí s vnějším světem. Počítač však dětem neumožňuje získat odpovídající sociální dovednosti. Závislost na internetu se může odrážet i v partnerském a sexuálním životě, protože někteří lidé se stávají závislí na erotických stránkách internetu a klesá jejich schopnost komunikovat s příslušníky opačného pohlaví.

Podstata netomanie spočívá v tom, že většina lidí nepotřebuje naplnit své ambice a představy v reálném světě. Velmi často stačí virtuální prožitek, někdy dokonce fantazijní uspokojení.

Rozdíl mezi virtuálním a skutečným prožitkem odpovídá rozdílu mezi reálným a symbolickým jednáním. Výhodou symbolického prožitku je to, že rizika z něj plynoucí jsou výrazně nižší, než rizika chování, která by člověk podstupoval v realitě - v procesu symbolického virtuálního prožitku se nikomu nemůže nic zlého stát. Tato přednost virtuálního symbolického prožitku může být někdy i silnější než výhoda reálného plného prožitku, kterou poskytuje člověku realita.

Internet nabízí člověku bezpečnou virtuální realitu, bezpečný svět, ve kterém se může volně pohybovat, nabízí také poměrně vysokým stupeň anonymity. Současně je mu umožněno do této virtuální reality zakomponovat i fantazijní produkce.

Při vzniku závislosti na internetu je důležité, jak uživatel internetu vnímá sebe a své okolí. Ukazuje se, že lidé, kteří mají tendenci zabývat se sebou samými, jsou na internetu závislejší, než lidé, kteří se soustřeďují spíše na okolní svět.

U osob první zmíněné skupiny myšlenkové pochody často směřují zabýváním se jejich vztahem k internetu a často na toto téma rovněž komunikují s ostatními lidmi. Stává se, že jsou pak obvykle svými myšlenkami zaujati natolik, že se dostávají do čím dál tím bezvýhodnějšího postavení.

Další příčinou, která přispívá ke vzniku netomanie, je nízké sebehodnocení a pochybnosti o sobě samém. Člověku s nízkým sebehodnocením internet nabízí zisk pozitivní odezvy, která mu umožňuje zvýšit si svou osobní prestiž. Umožňuje mu, aby se projevoval, jak je mu to příjemné.

Zneužívání internetu má a sociální kontext, protože postižený člověk, u něj tráví nadměrné množství času, a to bez jakéhokoli cíle.

Projevy:

- nutková potřeba neustále prohlížet svou e-mailovou poštu,
- nutková potřeba bez cíle listovat nabídkami jednotlivých serverů,
- vtíravé myšlenky o internetu ve chvílích, kdy se zabývá jinými aktivitami;
- v blízkosti počítače vzniká bezdůvodná potřeba zapnout jej, připojit se na internet.
- ztráta zájmu o své okolí,
- omezení činností, které ho dříve uspokojovaly,
- izolace od okolí.
- vědomí, že toto chování je nesprávné a snaha je maskovat.
- upřednostňování virtuálních vztahů před skutečnými
- snížení sebekontroly při používání internetu,
- neschopnost přerušit práci s internetem

Tímto způsobem si pak závislý člověk uspokojí i své nejzákladnější fyziologické potřeby, např. sexuální, pomocí pornografie. Internet může být prostředkem k hazardní hře s nebezpečím přechodu k patologickému hráčství.

Specifika komunikace:

Z mnoha aktivit, které internet umožňuje, jsou významné - e-mail, chatování, surfování. Všechny tři představují specifickou formu komunikace, resp. užívání internetu.

Specifika komunikace na internetu lze spatřovat například v oblasti emocí. Pro vyjadřování emocí jsou při chatování či zasílání e-mailů kromě jejich verbálního, tj. slovního, popisu, používány znaky, kterými uživatelé vyjadřují aktuální emocionální stav, a poskytují tak aktuální zpětnou vazbu svému protějšku. Vžitý název pro tyto znaky, resp. soubory znaků, je "smajlíky". Autor s jejich pomocí vyjadřuje svůj postoj k tomu, co dělá. Lze je používat i ve specifické - jasně definované (utajené) skupině za předpokladu, že symbolizují nějaký skrytý, resp. předem domluvený, význam.

Základní rysy komunikace prostřednictvím internetu:

- absence neverbálních informací, které jsou jinak nedílnou součástí komunikace (sluch, čich, zrak, hmat, chuť, gesta, mimika),
- snížení sociálních vlivů na komunikujícího, který se více soustřeďuje na sebe, než na své okolí,
- přítomnost pocitů bezpečí a intimity, které poskytuje prostředí, ze kterého jedinec komunikuje (například z domova, pracoviště apod.),
- možnosti pro zajištění anonymity prostředí, které komunikaci umožňuje (např. internetová síť),
- specifická jazyka a vyjadřovacích prostředků komunikace (zdůraznění vykřičníky, velkými písmeny, zmnožením písmen, použití zkratk často převzatých z anglického jazyka, nebo soubory znaků, které mohou tvořit znak vyšší komplexity, resp. zobrazení - tzv. "smajlíky" a podobně).

To vše může vést ke způsobům jednání, které lze popsat jako méně zodpovědné, falzifikující, nekorespondující se schopnostmi, dovednostmi, resp. výbavou jedince vystupovat takto v běžné komunikaci. Toto prostředí umožňuje vytvořit virtuální, resp. kybernetickou identitu (věk, pohlaví, anamnézu, resp. osobní příběh, apod.). Tyto prvky je možné zaznamenat jak v kontextu synchronní komunikace online (tzv. chatování), tak v kontextu internetových her.

Začnou rozplývat hranice mezi skutečnou skutečností a virtuální internetovou realitou, tyto dva světy začnou splývat, ztrácí se schopnost kontaktu s realitou.

Potíže s jazykem mohou vést k tomu, že člověk svůj idealizovaný obraz přenáší do skutečné reality a má pocit vlastní výjimečnosti a nadřazenosti nebo k bariérám v sociálních vztazích.

Čerpáno z časopisu „Prevence sociálně nežádoucích jevů“, vydává Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, r.s., Bašty 6, 602 00 Brno.

Týrané dítě

Oběťmi tělesného a citového týrání se v ČR stává ročně několik desítek tisíc dětí. Týrání dětí probíhá obvykle ve skrytu rodiny nebo se děje za zdmi různých ústavních zařízení. Statistické údaje jsou tak jen špičkou ledovce skutečného rozsahu fenoménu tělesného a psychického týrání.

Tělesné týrání zahrnuje nejčastěji bití, kopání, pálení, opaření, kousání, škracení nebo nepodávání jídla. Může způsobit zranění, například modřiny, pohmožděniny, popáleniny, jizvy, zlomeniny, poranění vnitřních orgánů nebo poškození mozku. V nejvážnějších případech i smrt.

Psychické týrání

Psychické týrání - odmítání svému dítěti projevat lásku nebo cit, vyhrožování, záměrné urážení, nadávání, ponižování. Citové týrání bolí někdy víc než tělesné a bolest po něm dlouho přetrvává. Každé dítě potřebuje lásku a jistotu, že ho má někdo rád. Pokud mu tyto pocity chybí, velmi trpí. Citové ubližování může vést k tomu, že si dítě nebude věřit a nenaučí se milovat a vážit si sebe a druhých.

Systémové týrání

Systémové týrání se děje v institucích, především v různých kolektivních zařízeních. Bývá zahaleno tajemstvím a není lehké se o něm dozvědět.

Týrané dítě se svěřuje především kamarádovi. Praxe potvrzuje, že týraný chlapec nebo dívka se s ubližováním svěřují především kamarádům. Nebývá zpravidla obvyklé, aby přišli za dospělým, například učitelem, trenérem nebo lékařem a svěřili se mu se svým trápením.

Děje se tak především proto, že je jim vyhrožováno, mají obavy z dalších ran a citového vydírání ze strany ubližujícího, ale i proto, že chrání rodiče. Přesto právě škola a učitelé mohou sehrát velmi důležitou roli v zabránění týrání a samotné prevenci. Podstatou je vytvořit ve škole vhodné klima porozumění a pomoci, a to právě v době, kdy ji žák potřebuje.

Důležité je, aby okolí chtělo vidět určité znaky a začalo se včas o problémy žáka zajímat. Snáz rozpoznatelné jsou známky na těle týraného dítěte. Například opakovaná zranění včetně zlomenin, časté modřiny, otoky rtů, zápěstí nebo tváře, natrhnutí ucha, řezné rány případně otisky různých předmětů na těle. Na možnost tělesného týrání bychom měli myslet pokaždé, když se na těle dítěte vyskytnou některé z uvedených známek současně nebo v krátkém časovém sledu.

V takovém případě je dalším krokem, který může vést k odhalení tělesného týrání, náš další zájem o příčinu těchto častých poranění a proměnu jeho chování. Týrané dítě reaguje na dotaz zpravidla nejasně, nechce odpovědět, nebo udává nepravděpodobná vysvětlení. Zároveň je užitečné vnímat, zda se mění chování žáka.

K rozkrytí týrání nám přitom mohou pomoci kamarádi takového žáka.

Jejich upozornění a vyjádřené obavy je pak třeba brát vážně. Nedůvěra není rozhodně na místě.

Rozpoznat známky, kdy je dítě týráno psychicky a nemá na těle šrámy, je podstatně těžší. Změna jeho chování může být připisována i jiným příčinám, například pubertě, problémům s prvními láskami, nedostatku sebevědomí apod. Týrané dítě je většinou stísněné, nemá zájem o dění kolem sebe. V kontaktu s dospělými má zvýšenou opatrnost. Projevuje úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních osob nebo v situaci, kdy je dítě s dospělým samo. Vyhýbá se školním a mimoškolním aktivitám a dává rádo najevo lhostejné postoje, výroky typu "mně je to jedno". Nebo naopak projevuje agresi na sebemenší podněty, napadá a šikanuje vrstevníky.

Ve škole se týrané dítě těžko soustředí, začne mít problémy s prospěchem, utíká za školu nebo se bojí odejít ze školy domů. Voláním o pomoc bývá také odmítání jídla, sebepoškozování i samotné útěky z domova.

Rizikových faktorů, které vedou k týrání dítěte, je celá řada - například časté konflikty mezi rodiči, domácí násilí, závislost na drogách nebo alkoholu u jednoho z rodičů, nepříznivá finanční situace v rodině, nezaměstnanost rodiče nebo naopak velká pracovní zátěž obou rodičů.

Dalšími negativními vlivy, které mohou vést k týrání dítěte, je neúplná rodina nebo tzv. doplněná rodina s nevlastním rodičem. Rizikovým faktorem je rovněž rozvod, časté střídání partnerů u rodičů. Praxe zároveň ukazuje, že ve výskytu týrání z hlediska sociálního původu, finanční situace, etnického původu či úrovně vzdělání žádné výjimky neexistují.

Týrání se dopouštějí vysokoškolsky vzdělaní i prostí lidé, bohatí i chudí.

Při podezření na násilí přímo v rodině je potřeba se ihned obrátit na státní orgány. Mezi tyto orgány patří Policie, nejlépe její specializované oddělení pro práci s mládeží. Dále jsou to místní či obvodní úřady, přesněji jejich oddělení sociálně právní ochrany dětí. Jejich povinností je každý ohlášený případ prošetřit a přijmout opatření na ochranu dítěte.

V případě, že se týrání dopouštějí vrstevníci žáka, například v kolektivních zařízeních, je možné zvolit takové postupy jako při zjištění šikany. Ve spolupráci s rodiči, vychovateli nebo psychology může škola vysvětlit agresivním žákům nepřijatelnost jejich jednání a obětem týrání pomoci osvojit si dovednosti a strategie, které jim umožní situaci čelit a napříští jí předejít.

Kontaktní linky pomoci:

158 - Policie ČR

112 - Tísňové volání z mobilního telefonu

800 155 555 - Linka bezpečí, www.linkabezpeci.cz

224 221 137 - Fond ohrožených dětí, www.fod.cz

241 484 149 - Linka důvěry Dětského krizového centra, www.ditekrize.cz

469 623 899 - Krizová linka Dětského krizového centra, www.spondea.cz

386 356 233. - Občanské sdružení Otevřený svět, www.otevrenyvet.cz

377 260 221 - Linka dětské pomoci (7.00 - 20.00 hod.)

Desatero rodičů:

- 1) Dítě, které je motivováno, je schopno lásky.
- 2) Dítě, které prožívá pocit bezpečí, se naučí důvěřovat.
- 3) Dítě, které je obklopeno přátelstvím, se naučí laskavosti.
- 4) Dítě, s nímž se hraje rovná hra, se naučí spravedlnosti.
- 5) Dítě, které je chváleno, získá sebedůvěru.
- 6) Dítě, které se setkává s tolerancí, se snáze naučí trpělivosti.
- 7) Dítě, které je ponižováno, ztrácí sebedůvěru.
- 8) Dítě, které je vystavováno posměchu, se začne stydět.
- 9) Dítě, které je bito, se naučí prát.
- 10) Dítě, které je nadměrně kritizováno, se naučí odsuzovat.

Změny v chování týraného dítěte:

- Celková stísněnost a nezájem o dění kolem.
- Zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými.
- Úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob nebo v situaci, kdy je dítě s dospělým samo.
- Vyhýbání se školním a mimoškolním aktivitám.
- Nápadně lhostejné postoje, výroky typu "mně je to jedno".
- Agresivní napadání a šikanování vrstevníků.
- Zvýšená citová dráždivost a agresivní projevy na sebemenší podněty.
- Potíže se soustředěním a zhoršení prospěchu ve škole.
- Váhání s odchodem domů po vyučování.
- Neomluvené absence ve škole.
- Odmítání jídla nebo přejídání.
- Sebeпоškozování.
- Útěky z domova.

Známky na těle týraného dítěte:

- opakovaná zranění včetně zlomenin
- modřiny
- řezné rány
- otoky částí těla, například rtů, tváří, zápěstí
- stopy po svazování
- otisky různých předmětů na těle
- natrhnutí ucha
- otisky dlaně a prstů
- stopy po opaření nebo popálení cigaretou a další

(zdroj: Nadace Naše dítě, www.nasedite.cz)

Nadané dítě

Za nadaného pokládáme člověka, který ve svém oboru činnosti dosahuje výjimečných výkonů a jde-li o dítě, podstatně lepších výkonů než jeho vrstevníci. Úroveň (kvantitu) nadání nelze posuzovat na základě temperamentu nebo charakteru.

Čeho si tedy všímát u dětí, chceme-li objektivně posoudit jejich talent?

Známky jistě na něco poukazují. Dobrý žák má přinejmenším talent k učení, ale známky nejsou nejdůležitější projev nadání – ani prospěch v některém předmětu, ani prospěch ve škole vůbec.

Škola by měla rozvíjet především rozumový talent. Přesto ani intelektově nadané dítě nemusí ve školních činnostech svůj talent dostatečně projevit.

Jeden ze znaků nadprůměrně se rozvíjejícího nadání může být zvládnutí čtení už v předškolním věku. Zvládnutí spontánní, z vlastního zájmu, ne z předčasného učení.

Nadané dítě kromě toho často projevuje už v předškolním věku mimořádné počtářské schopnosti. Sčítá s přechodem přes desítku, někdy i odečítá do záporných hodnot, velice rychle pochopí princip násobení.

Typickým znakem i součástí mimořádného nadání je výrazná aktivita. Nadané dítě nevydrží bez činnosti, může tím ve třídě působit rušivě. Rozeznat hyperaktivitu jako chorobný syndrom od přirozené aktivity spojené s rozvojem talentu je někdy obtížné.

S hyperaktivitou se pojí porucha pozornosti. Pokud je dítě rozptýlené a neschopné se soustředit vždy a za všech okolností, jde asi o hyperaktivitu.

Jestliže se ale dítě zklidní, pokud je něco zaujme, a pokud se na předmět svého zájmu dovede zcela soustředit, je to spíše znakem nadprůměrného nadání.

Typické je široké spektrum zájmů, často se zajímají ještě o množství jiných věcí, které pro ostatní děti začnou být zajímavé až ve vyšším věku. Ze zájmů se postupně vynořuje ten dominantní - neutvoří-li se, bude vývoj nadání ohrožen nerozhodností. Příliš brzké vytvoření jednoho dominantního zájmu spojeného s relativním nezájmem

o ostatní oblasti poznání není dobré. Předčasně jednostranně zaměření jedinci nemohou rozvinout svůj potenciál, především tvořivý.

Tvořivost je dalším důležitým projevem nadání. Nadané dítě rádo vymýšlí, získává poznatky z vlastních experimentů, objevuje. Např. v matematice nalézá vlastní postupy vedoucí ke správnému řešení. Učitel, který trvá na dodržení postupu podle učebnice a není ochoten akceptovat alternativní postupy, které objevilo dítě, nejen že nerozvíjí jeho talent, ale mnohdy jej i tím zbrzdí.

Charakteristickou vlastností nadaných dětí je jejich samostatnost v rozhodování, v řešení problémů i v chování.

Přestože se nadané děti většinou učí snadno a dobře si pamatují, učitel to s nimi nemá lehké. Už v mladším školním věku pro ně totiž neexistují autority, získané poznatky si ověřují z různých pramenů. Někdy vyslovují nesouhlas s výkladem učitele, preferují svůj zdroj informací, jindy kladou otázky, na které pedagog ani neumí odpovědět.

Pro mladší školáky, kteří se rozvíjejí jako nadaní, jsou typické otázky po příčině jevů, ale i smyslu existence, života, smrti.

K častým projevům nadání patří i smysl pro humor a také estetické cítění. V dětském věku je talent ještě synkretický, málo diferencovaný, jeho jednotlivé druhy se překrývají, takže uvedené charakteristiky se týkají jak umělecky, tak i rozumově nadaných dětí. Vyšší vnímavost se projevuje i citlivostí na problémy - své vlastní, ale i sociální, což je provázeno výrazným smyslem pro spravedlnost.

Odmítání konvencí. Pro nadané dítě není důvodem chovat se tak nebo onak jen proto, že se to tak dělá, vyžaduje. Potřebuje logické zdůvodnění, které by mohlo akceptovat.

Problémy v chování samozřejmě mohou mít i jiné důvody než nekonvenčnost. Nadprůměrně nadané děti si mezi svými vrstevníky těžko hledají kamarády, se kterými by se měly o čem bavit, proto mohou být kolektivem odmítáni. Nerozumějí jim ani dospělí. Má-li šestileté dítě rozum dvanáctiletého, není jako dvanáctileté vyspělé též sociálně a emocionálně. Ten rozpor těžko chápe okolí a dítě samo jej o to hůře zvládá. Na neporozumění může reagovat i poruchami chování.

V ojedinělých případech se u nadaných dětí vyskytují problémy spojené s perfekcionismem (dítě chce být ve všem dokonalé a když se mu nedaří, odmítá pracovat, nebo je hluboce nešťastné), emoční problémy mohou vést až k depresím.

V souvislosti s vysokou aktivitou se vyskytuje menší potřeba spánku.

Běžné jsou různé vývojové nerovnoměrnosti: se zrychleným rozumovým vývojem se pojí průměrný vývoj emocí a třeba i zpomalený vývoj v oblasti jemné motoriky. To se může projevit nezralostí dítěte při nácviu psaného písma.

Talent se může rozvíjet, i když má dítě řečovou poruchu, ale třeba i specifické poruchy učení. Dítě s libovolným smyslovým či tělesným postižením se může vyvíjet jako nadané, když mu k tomu vytvoříme vhodné podmínky.

Popsané pozitivní projevy, ale automaticky neznamenají, že dítě je určitě nadané a bude se tak vyvíjet i nadále. Jsou to pouze indikátory - čím více jich dítě plní, tím je rozvoj jeho nadprůměrného talentu pravděpodobnější.

Ale ani dítě bez uvedených znaků nemusí být nenadané - jeho talent se možná začne formovat a projevovat později.

Celý vývoj lze vzdělávacím procesem výrazně ovlivnit, jak negativně, tak pozitivně.

Sexuální zneužívání

Soubor dětských práv

1. Mám právo určit, kdo se může mého těla dotýkat a kdo ne.
2. Mohu odmítnout všechny něžnosti a dotyky, když se mi nelíbí.
3. Mohu odporovat dospělým.
4. Mám právo využívat nucení a vymlouvání, abych odehnal(a) od sebe nebezpečí.
5. Mohu odmítnout dárky.
6. Mám právo vyprávět komukoliv o tajemství, které se mi nelíbí a je mi nepříjemné.
7. Mohu odmítnout pomoc, službu i odpověď, když mám strach nebo cítím nebezpečí.
8. Mám právo volat o pomoc a z místa nebezpečí utéci.
9. Mám právo požádat o pomoc, když cítím, že ji potřebuji.
10. Mám právo více důvěřovat svým pocitům než tvrzení a přesvědčování dospělých.
11. Mohu kdykoliv, když si nevím rady, zavolat telefonem na linku, kde pomáhají dětem, a mám právo znát číslo tohoto telefonu.

(sestavil profesor M. Wittrock, USA)

Gamblerství, patologické hráčství

Výraz "to gamble" znamená podstoupit určité riziko ve snaze něčeho dosáhnout. Pravděpodobnost neúspěchu je přitom vždy mnohokrát vyšší než naděje na úspěch či výhru. Uvedený význam se tedy nevztahuje jenom na hazardní hráčství, ale bývá s ním nejčastěji spojován. Hráčství se provozuje v hernách (kasinech), ve formě loterií, sázením při dostizích, apod.

Kdo hře propadá?

Muži se častěji stávají patologickými hráči než ženy. Začínají dříve, už jako adolescenti, kdežto ženy až ve zralém věku. U žen prý také nebývá přítomna ona téměř manická rozjařenost spojená s momentem sázení peněz, která je běžná u mladších mužů. Také platí, že většímu riziku stát se patologickým hráčem je vystaven jedinec bydlící v blízkosti herny. Dvacet procent mužů - patologických gamblerů mělo otce rovněž patologickým gamblerem, přibližně totéž platí o ženách a jejich matkách. Vysoké procento hráčů má rodiče závislé na alkoholu či návykových drogách. Vyústění v patologickou formu bývá urychleno jednak stresem, jednak expozicí (tedy příležitostí, svedením, výskytem psychologického stresoru, jakým je například finanční ztráta a podobně).

Jak se člověk stává závislým?

1. fáze vyhrávací

Hráč vše, co vyhrál, většinou ve stavu euforie ihned znovu prosází a prohraje často daleko více.

2. fáze prohrávání

Prohrávání zahajuje jakýsi bludný kruh. Prohrávající se snaží svůj neúspěch odčinit dalším intenzivním sázením. Dluhy narůstají. Dotyčný se uchyluje ke lžím, aby zdůvodnil svůj změněný životní styl. Objevuje se tajnůstkářství.

3. fáze zoufalství

Brzy nastává třetí fáze. Jedinec vydává nekryté šeky, dopouští se podvodů, krádeží, objevují se různé vegetativní symptomy, sebevražedné myšlenky i pokusy.

4. beznaděj

Čtvrtá a poslední fáze nevede k zakončení této neřesti, naopak. Často přistupuje alkoholismus a drogy. Jedinec ztrácí zaměstnání, nastává rozpad rodiny, dotýčný mnohdy končí ve vězení a zpravidla se ocitá na ulici.

Patologický hráč se nedokáže od myšlenek na hru odpoutat, přemýšlí, kde sehnat peníze, začíná lhát a podvádět. Neustále přemýšlí o tomto tématu, ignoruje výsledky vlastní soudnosti. Jsou zde symptomy abstinence (dráždivost, psychomotorický neklid, potíže s koncentrací a různé somatické příznaky), také i symptomy tolerance (nutnost stupňovat četnost sázení a zvyšovat vsazované sumy peněz) svědčí pro závislost. Postižený věří, že je schopen kontrolovat dění i předvídat jeho výsledky.

Vyskytují se poruchy týkající se patologického hráčství - například popírání, pověřivost, nadměrná sebedůvěra, pocit síly a kontroly. Mnozí tito jedinci věří, že peníze jsou jak příčinou, tak i řešením všech jejich problémů. Často jsou vysoce energičtí, neklidní, ale snadno se začnou nudit. Mnohdy jim velice záleží na souhlase druhých a mohou být i nadměrně extravagantní a velkorysí. Když právě nehrají, mohou být neúnavnými pracovníky, nebo naopak druhem lidí, kteří si všechno nechají až nakonec a pak nepřetržitě pracují dnem i nocí, aby stihli termín. Mají sklon onemocnět psychosomatickými chorobami v důsledku stresu. Dvacet procent těchto lidí se někdy pokusí o sebevraždu. Pro hazardní hráče je typická pověřivost, lpění na bezvýznamných ceremoniálech, o kterých soudí, že jim přinesou štěstí.

Patologický hráč se většinou nedopouští násilné trestné činnosti. Pokusy o terapii jsou však velmi málo úspěšné.

Jaké projevy lze označit za patologické hráčství?

Jako patologické hráčství bývá označováno neustálé a opakované hráčské chování vyznačující se nejméně pěti z následujících příznaků:

- Zaujetí hráčstvím (např. snaha o znovu prožití minulých hráčských zkušeností, následků hazardu nebo plánování nového hazardu nebo přemýšlení o způsobech, jak získat peníze na hraní).
- Potřeba hrát se stále většími částkami peněz za účelem dosažení vzrušení.
- Opakované neúspěšné snahy kontrolovat, přerušit nebo se vzdát hraní.
- Neklid nebo podrážděnost při pokusu přerušit nebo vzdát se hraní.
- Hraní jako způsob útěku od problémů nebo snaha zbavit se depresivní nálady, např. pocitu bezmocnosti, viny, úzkosti, deprese.
- Po prohře peněz ve hře se často další den vrací, aby je znovu získal.
- Lže členům rodiny, terapeutům nebo jiným, aby zastřel rozsah svého hráčství.
- Páchá nelegální činy, jako padělání, podvody, krádeže nebo zpronevěry, aby získal peníze na financování hráčství.
- Hráčstvím ohrozil nebo ztratil významné přátele, práci nebo příležitost ke vzdělání a kariéře.
- Spoléhá se na jiné, že poskytnou peníze a napraví špatnou finanční situaci, způsobenou hráčstvím.

Zdroj: PSYCHOLOGIE DNES 5/2006 www.portal.cz/pd